

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI
ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ**

Sayı: 13'den

AYRI BASIM

Dr. Efrasiyap GEMALMAZ

**TÜRKİYELİ TÜRKÇESİNDE SES
OLAYLARI**

ERZURUM 1999

Uygulama: Microsoft Word: 11.3.5

Fontlar : Times New Roman,
Courier, CourEfras,
Arial Narrow,
Monaco, Monacoqlu.Efras, MonEfras,
Helvetica,
Σψμβολ,

Eksik ve yanlışlar için uyarılma adresi:

e-mail: efrasiyap2@yahoo.com

Bilgi için:

web: <http://efrasiyap.tripod.com>

TÜRKİYELİ TÜRKÇESİNDE SES OLAYLARI

Dr. Efrasiyap GEMALMAZ*

“*Ses olayları*” terimiyle, bir dil vey lehçesindeki **monemleri** oluşturan **fonemlerin ses** olarak gerçekleştirilmeleri sırasında **morfemlerin** bünyesinde ugradıkları genel vey özel, kalıcı vey geçici, bireysel vey toplumsal başkalaşimleri anlıyoruz.

Doğal olarak bütün insanlar, değişik ortamlarda ve değişik şartlarda gelişmiş az çok farklı kültürlerin mensubu olsalar bile, birbirleriyle ortak özellikler taşıyan, hemen hemen birbirinin aynı vey benzeri diyebileceğimiz **fizyolojik** ve **psikolojik yapılara** sahiptirler. Bu yapı aynılığı vey benzerliği, normal kabul edilebilecek yapıdaki bütün insanların birbirleriyle iletişim kurmalarında da bir yöntem aynılığının vey benzerliğinin gelişmesini sağlamıştır. Evet, hemen hemen sağlıklı bütün insanlar, diyaframlarından başlayıp dudaklarında (ve burun boşluklarında) son bulan **ses üretme vollarını** birbirlerine benzer şekillerde kullanarak konuşma yoluyla haberleşmeyi başlıca iletişim yöntemi olarak kullanırlar. Çünkü, bu iletişim yöntemi kendilerine doğuştan verilmiş, kendi yapılarına ve yaşadıkları dünya ortamına uygun en elverişli yöntemdir. İnsan olarak dışımızdaki dünya ile ilişkilerimiz, yakından uzaga doğru, (1) **dokunma**, (2) **tatma**, (3) **koklama**, (4) **işitme** ve (5) **görme** duyuları üzerine kurulmuştur. En doğrudan algılamayı dokunma duyumuzla gerçekleştiririz. Tatma ve koklama duyularımız, kimyasal reaksiyonların gerçekleştirilebildiği sıvılı (tükürük ve diğer mukoza salgıları) ve gazlı (hava) ortamları; işitme duyumuz ise, titreşimlerin iletilebildiği yer yer katı, sıvı (**ses algılama volundaki** organlar) ve gazdan (hava) oluşmuş bir ortam gerektirir. Görme duyumuz ise ışık olduğu ve yansiyabildiği müddetçe çalışır. Yapımız icabı ışıksız ortamlarda ışığın yoklugunu hissetsek bile yaşayabiliriz. Ancak, havasız ortamda yaşayamayız. Bizi kuşatan hava, hayatta kalmamızın

* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

ilk ve en temel etkeni olduğu gibi, hepimize ayrıcalıksız bir ses iletişimi ortamı da sağlamıştır. Sesli haberleşme sırasında, dış kulaktan başlayıp beyindeki işitme merkezine kadar ulaşan **ses algılama yolu**; diğer bütün algılama yolları gibi; beyinden aldığı komutlarla çalışan ve diyaframdan başlayıp dudaklara ve burun boşluğuna kadar uzanan **ses üretme yoluna** göre oldukça yansız bir davranış içinde bulunur. **Ses üretme yolu** ise, beyinden gelen komutlar uyarınca yapısında bulundurduğu kaslarla kontrol edilen, diyafram, ses girişleri, gırtlak kapığı, damak perdesi, küçük dil, özellikle ağız boşluğunda şekilden şekile giren dil, alt çene ve dudaklar gibi hareketli organlar aracılığıyla özellikle dışarı atılan hava üzerinde değişik frekans ve genliklerde titreşimler üreterek önemli bir faaliyet içerisinde bulunur.

Dillerdeki seslerin oluşturulmasında olduğu kadar ses değişimlerinde de etkili olan ve kişilerde zamanla şartlı bir reflekse dönüşme eğilimi gösteren bu faaliyet incelendiğinde, konuşma olayının, doğa olayları ve onların karşısında insan davranışlarıyla benzerlikler taşıdığı, hatta bunların bir parçası olduğu görülür. Evrensel olandan özel olana gidiş dillerde de dikkati çeker. Özel olan evrensel olana bir karşı çıkıştır ve evrensel olanı kişilerin ve toplumların kendi istekleri doğrultusunda kullanmalarıdır. Dünyamız canlılarının hayatta kalması için gerekli imkanlarla donatıldığı gibi, hayatta kalmasını engelleyecek tehlikelerle de doludur. Doğa şartları her canlı için her yerde aynı kolaylığı sunmaz. Hayat bir mücadeledir; bir mücadele olduğu için de bir mucizedir. Olması gereken durum, tek düzelik, hareketsizlik, yani ölüm halidir. Yaşamak bir iş üretmek, yani zamana bağlı bir faaliyette bulunmaktır. Yaşamak için çevremizden enerji ve bilgi alırız. Ölü bir şey üretmez, yani bir faaliyette bulunmaz. Ölünen enerji ve bilgiye ihtiyacı yoktur.

Daglar aşınır vadileri doldurur. Dağlardan inen toprak ve kayaların yeniden dağların tepesine kendiliginden çıktığı görülmemiştir. Dünyamız bile bir tek düzeliğe doğru gitme eğilimindedir. Dillerde görülen değişimlerin bir kısmı dağların aşınması gibidir. Şartlara bağlı olarak karşımıza çıkar ve zaman içinde sürüp gider. Çok sık kullanılan dil öğeleri, sel yataklarında bulunan kayalar gibi, aşınmaya daha çabuk maruz kalırlar. Türkiyeli Türkçesindeki “dış” «dış» ve “taşra” «taşra, Türkiyede İstanbul'un dışında olan yerleşmeler» kelimeleri aynı *etç.* “taş” [tāş] «dış» kökünden geldiği halde, Türkiye Türkçesindeki kelime başında ötümlüleşme, kelime içinde akıcı seslerin düşmesi gibi aşınma

yönündeki gelişmeler kullanım sıklığı az olan “taşra” kelimesini etkileyememiştir. Fransızcadaki Latince “aqua” kelimesinden gelen “eau” [o] «su» kelimesiyle “aquarium” [aɔwaryom] «akvaryum» kelimesi de böyledir.

Her canlı, özellikle insan sezebildiği bütün tehlikelerden kaçır vy tehlikeleri etkisiz hale getirmek için uğraşır; bir yeri kendi yerleşimine açtığı zaman, oradaki tek düzeliğe doğru gidişi durdurmaya kalkar, orayı ihtiyaçları doğrultusunda düzenler ve bütün bu düzenlemeyi mümkün olduğu kadar az zaman, emek ve malzeme sarfıyla gerçekleştirmeye çalışır. Dağlar, tepeler aşınmasın diye onları teraslar, değişik ot ve ağaçlardan oluşturduğu bitki örtüsüyle kaplar, kanallarla donatır. İnsanın ihtiyaçları, hava, su, yiyecek, giyecek, barınak, arkadaş, eş, çocuklar vb gibi dereceli olarak zorunlu, ve bir de, bu sıraladıklarımıza eğilim, moda ve zevklere göre çeşitlilik getiren güzel kokular, çeşitli içecekler, çeşitli yiyecekler, güzel giyecekler, konforlu iş yerleri ve evler, eğlence, eğitim ve öğretim gibi sosyal içerikli etkinlikler vb gibi zorunlu olmayanlar olarak ikiye ayrılabilir. Bir arkadaşla vy bir eşle insanın ilk sosyal etkinliği başlar ve iki kişi ilk defa ortak bir dile ihtiyaç duyarlar. Bu dil sebeplerini yukarıda belirttiğim gibi önce bir konuşma dilidir. Birbirleriyle iletişim ilişkisinde olanların sayısı arttıkça eğilim, moda ve zevklere göre çeşitlilik gösteren zorunlu olmayan ihtiyaçların sayısı da artar. İhtiyaçlar dille ifade edilince, ister istemez dile yeni öğeler yeni yapılar eklenir. Yeni öğelerin, yeni yapıların eklenmesiyle dil geliştikçe toplum, toplum geliştikçe dil gelişir. Diğer yandan, insanlar bir dili ya yakınlarını taklit ederek (anadilinin ve içinde yaşanılan toplumun vy toplumların dilinin öğrenilmesi) ya eğitim ve öğretim yoluyla (okullar, kitaplar vs aracılığıyla yabancı dillerin öğrenilmesi) öğrenirler. Her iki durumda da örnek alanlar yani öğrenenler ve örnek olanlar yani öğretenler vardır. Gerek öğrenenlerin gerek öğretenlerin bilgi ve becerileri farklı farklı olduğundan kişilerin bir dili öğrenmesinde ister istemez az çok farklılıkların olması kaçınılmazdır. Bu iki toplumsal ve kişisel etken sonucu, sırasıyla evrensel olandan özel olana gidiş dilde de görülmeye başlar: Evrensel olan: mümkün olduğu kadar az zaman, emek ve malzeme sarfıyla mümkün olduğu kadar çok mesaj iletmek, yani gerektiğinde aşındırmayı ve yok etmeyi göze almak; özel olan: mesajla ilgisi olsun vy olmasın kazanılmışları yitirmeden mesajla ilgili yeni kazançlar elde etmek, yani aşındırmaya ve yok etmeye karşı — mesajla ilgisi olan vy olmayan kurallar ve gerekçeler üretmek — bir ölçüde direnmek. Toplumu oluşturan kişilerin bir kesimindeki ne pahasına olursa olsun kazanılmışları

yitirmeme ve diğer kesimindeki değişiklikleri benimseme ve sürdürme eğilimleri diğer iç ve dış zorlamalarla da birleşince, ister istemez toplumu parçalar. Bu parçalama, yeni toplumların, yeni ağız ve lehçelerin, giderek yeni dillerin oluşmasına yol açar. Türkiye Türkçesi (Türkiyelice) de, Türkçe dedigimiz böyle bir dilden vı onun dallarından bu şekilde ayrılmış bir lehçe olarak ele alınabilir. Aşğıda:

01. - 04. maddelerde verdigimiz ses olayları dogal gelişmeyle ilgilidir. Yani oldukça evrenseldir. Hemen bütün dillerde benzer gelişmeler görülür. Aşğıdaki tablo (bkz. “**SESLERİN AÇIKLIK (APERTURE) SIRASINA GÖRE TASNİFİ**” tablosu), her ne kadar Türkçenin sesleri düşünülerek hazırlanmış olsa da, başka diller için hazırlanacak tablolar bu tablodan genel görünüm bakımından pek farklı olmayacaktır. Bu sebeple, bir dildeki, geçmişte olmuş olan fonetik gelişmeleri pek az yanılma ile belirleyebileceğimiz gibi (eldeki verilerle dil öğelerinin daha önceki yapılarını yeniden kurma), gelecekte olabilecek fonetik gelişmeleri de şimdiden yine pek az yanılma ile tahmin edebiliriz (yine eldeki verilerden hareketle dil öğelerinin gelecekte alabilecekleri şekilleri bu günden kurma). Ancak, deprem, kasırğa, kuraklık gibi tabiat olaylarının oluş zamanı, yeri ve özellikle çevreyi etkileyişi tahminlerinde yanılabiligimiz ölçüde, fonetik gelişmelerin de, bir dili, ne zaman, nerede ve nasıl etkileyecegi konusunda da yanılabiliriz.

05. - 08. maddelerde verdigimiz ses olayları genel Türkçenin davranışıyla ilgilidir. Genel Türkçe, diğer lehçeleri de göz önünde bulundurduğumuzda, birçok dilden farklı olarak, yükselen hece tipini, yani **Konson + Vokal** yapısındaki heceyi **ses dizimine** esas almaktadır. Bu durum her ne kadar ilişkide bulunulan çeşitli dil ve lehçelerin etkisiyle lehçeden lehçeye, ağızdan ağıza yer yer zayıflamış olsa da iki vokal vı iki konsonun birbirini izlemesini hoş görmemektedir. Bu sebeple, bu durumda olan vokal ve konsonların, birbirlerinden, uygun vokal ve konsonlarla vı vokal ve konsonlardan biri düşürülerek ayrılması gerekmektedir. Türkçenin genel davranış tercihleri konusunda daha geniş bilgi için “*Türkçenin Morfo-Sentaktik Yapısının Fonolojisine Etkileri*, **Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enst. Dergisi**, sayı: 3” adlı yazımıza bakılabilir.

09. - 19. maddelerde verdigimiz ses olayları Türkiyeli Türkçesinin davranışlarıyla ilgilidir. Türkiyeli Türkçesi (Türkiyelice), bir şekilde, Türkiye Türklerinin yakın ilişkide bulunduğu toplumların dillerinden yeni dil öğeleri ve yapılar alırken bu dillerin fonetik ve fonolojilerinden de dogal olarak etkilenmektedir. Bazan bir moda

olarak ortaya çıkan bir dil davranışı, bütün bir dili etkilemese bile, bir akvaryuma damlatılan boyar madde gibi, ne kadar iyi filtre edilirse edilsin bir yerlerde belli belirsiz de olsa izini bırakmaktan geri durmaz. Aşağıda, ilgili maddelerin açıklama kısımlarında Türkiyeli Türkçesinin bu davranışları tek tek açıklanmıştır.

20. - 21. maddelerde verdiğimiz ses olayları ise; birlikte kullanılma, birbirini çağrıştırma, alındığı dildeki vy yazıldığı alfabadeki yazımın etkisi, çeşitli siyasi ve sosyal sebeplerle başka lehçelerin vy dillerin etkisi gibi dış etkenlerin sebep olduğu karmaşık ilişkiler sonucu ortaya çıkan koruma, değişme, düşme ve türeme örneklerini ilgilendirmektedir. Bu örneklerin bir kısmına açıklık getiremediğimiz için yanlarına soru işareti (?) koymak zorunda kaldık.

SESLERİN AÇIKLIK (APERTURE) SIRASINA GÖRE TASNİFİ

	5	4	3	2	1	2	3	4	5	
+4	∅ _v									
+3		à	a	á					ã	↓
+2				è e é					o ó ö	↓
+1			ı		ì	i	í		u ú ü	↓
∅	∅ _{k/v}									
-1	ħ		h			y			w	↑
-2					l r ʎ r					↑
-3			ŋ ñ		n ñ			ṽ	m	↑
-4			ğ ğ	ğ	j		z ź	v		↑
-5					c					↑
-6		x		x	ʃ ç		s ś	f		↑
-7	ç	ğ	ğ	g			d đ		b	↑
-8	ç		q	k			t t		p	↑
-9	∅ _k									
	222	221	212	211		122	121	112	111	
	22		21			12		11		
	2					1				

→ ←

111. çift dudak, 112. diş–dudak;
 121. dil–diş, 122. dil–diş eti;
 211. dil–ön damak, 212. dil–orta damak;
 221. dil–art damak, 222. gırtlak kapagı–gırtlak

Fonetik gelişmenin doğal yönü **sağ** taraftaki oklarla gösterilmiştir. İkincil olan yatay gelişme **ortaya** doğrudur.

Kısaltmalar

<i>*...</i>	: kurmaca şekil
<i>akon.</i>	: STT aydın (münevver / elit) konuşması
<i>arp.</i>	: Arapça
<i>dial.</i>	: dialektal (dialectal); Türkçenin lehçe ve ağızları
<i>ean.</i>	: Eski Anadolu Türkçesi
<i>erm.</i>	: Ermenice
<i>etç.</i>	: Eski Türkçe (Köktürk-Uygur-Karahanlı Türkçeleri)
<i>frn.</i>	: Fransızca
<i>frs.</i>	: Farsça
<i>grk.</i>	: Grekçe
<i>ing.</i>	: İngilizce
<i>isp.</i>	: İspanyolca
<i>itl.</i>	: İtalyanca
<i>krh.</i>	: Karahanlıca
<i>krş.</i>	: karşılaştırınız
<i>ktç.</i>	: Köktürkçe
<i>lat.</i>	: Latince
<i>oku.</i>	: okunuşu
<i>rum.</i>	: Rumca (Yabancı Grekçesi)
<i>rus.</i>	: Rusça
<i>STT</i>	: Standard Türkiye Türkçesi
<i>trk.</i>	: Türkçe
<i>uyg.</i>	: Uygurca
<i>vbg.</i>	: ve bunun gibiler; ve benzerleri
<i>vy</i>	: veya

Kaynakça

- BANGUOGLU**, Tahsin, **Türkçenin Grameri**, İstanbul 1974
- BAŞKAN**, Prof.Dr. Özcan; **Lengüistik Metodu**; İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1967.
- BAZIN**, Louis; “*Structures et Tendances communes des Langues turques (Sprachbau)*” **Philologiae Turcicae Fundamenta**; Wiesbaden, 1959.
- ERGİN**, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul 1962
- GEMALMAZ**, Efrasiyap; “*Türkçenin Fonemler Düzeni ve Bu Fonemler Düzeninin İşleyişi*” **Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi**; Sayı: 12, Ankara 1980.
- GEMALMAZ**, Efrasiyap; “*Türkçenin Morfo-Sentaktik Yapısının Fonolojisine Etkileri*” **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**; Sayı: 3, Erzurum 1995.
- GEMALMAZ**, Efrasiyap; “*Uyum ve Standart Türkiye Türkçesinde Uyumlar*” **Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi**; Sayı: 17, Erzurum 1989.
- GÖKNEL**; Yüksel, **Modern Türkçe Dilbilgisi**; İzmir, Hür Efe matbaası, t.y..
- MARTINET**, André, **Eléments de Linguistique Générale**, Paris 1970
- MÖRER**, Alfred, **Grammaire de la Langue Turque**, İstanbul 1961

NADELYAEV, V. M. vd.; **Drevnetyurkskiy Slovar'**;
Leingrad 1969.

POTTIER, Bernard, vd.; **Le Langage (Les Dictionnaires du
Savoir moderne)**; Centre d'Etude et de Promotion de la
Lecture; Paris, 1973.

SAVAŞCI, Özgür; “*Türkçede Hece Yapısı*” **Bilim ve Teknik**;
Sayı: 115, Haziran 1977.

TDK; Türkçe Sözlük, Ankara 1998.

TDK; Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü; Ankara
1963-1979 (11 cilt).

TROUBETZKOY, N. S.; **Principes de Phonologie;** Paris,
Klincksieck, 1970.

ÜÇOK, Necip; **Genel Fonetik (Ana Çizgileri),** İstanbul 1951.

YÖNEL, Selçuk; “*Türkçenin Yazımsal Fonemleri*” **TDAY Bel.**
1973-74, Ankara, Ankara Üniv. Basımevi, 1974; TDK
Yayımları : 406..

SES OLAYLARIYLA İLGİLİ KURALLAR

01. Doğal gelişme sonucu bir konsonun diğer bir konsona dönüşmesi (patlayıcı > sızıcı, ötümsüz > ötümlü, katı > akıcı, vbg.):

etç. **kéçe** > **gece** = gece;
etç. **kip+i** > **gib+i** = gibi;
etç. **at-aq** > etç. **adaq** > dial. **azaq** > **ayaq** = ayak;
etç. **bat-ır-aq** > **bad-ör-aq** > **bay-ör-aq** = bayrak;
etç. **badram** > **bayram** = bayram;
etç. **at-ım** > **adım** = adım;
etç. **em-tür-** > *ean.* **em-dür-** > **em-dir-** > **em-zir-** = emzir-, emdir-;
etç. **tag** > **dağ** = dag;
etç. **qıdığ** > **qıyıø** = kıyı;
etç. **tir-ig** > **dir-iø** = diri;
etç. **ben** > dial. **men** = ben;
etç. **perk** > **berk** = berk, sağlam;
etç. **toqqus** > **doquz** = dokuz;
etç. **yoq** > dial. **yoq** = yok;
etç. **bar** > **var** = var;
etç. **sub** > dial. **suw** > **suø** ~ **suw+** = su;
etç. **qan** > dial. **qan** > **han** = han, hakan;
etç. **tut-aq** > dial. **dud-aq** ~ dial. **dod-aq** = dudak;
etç. **tabışgan** > **tawışgan** > **tavøşgan** = tavşan;
etç. **eb** > dial. **ew** ~ dial. **öw** ~ dial. **öy** > **ev** = ev;
etç. **apa_eçe+si** > **aba_eçe+si** > **amı_eçe+si** > **amø_øca+øø** ~ dial. **emø_ice** = amca;
etç. **süt+sig** > etç. **süçig** > dial. **süyçi** > **süçi** > **cici** = cici;

etç. **taş+ı-q-** > **tış+ı-q-** > **t̃ş1q-** > **ç1q-** =
 çık-;
rum. qombit̃sa (?) > qopça = kopça;
frs. øābr̃iz > hawøuz = havuz;
arp. sahife > sayife > sayfa = sayfa;
arp. tabl > tabıl > dawul = davul;
arp. aq̃ide > aġøda = agda;
frs. kedhüdā > *keyhüya > kaøhøya = kahya;
frs. barg̃ir > beygir = beygir;
frs. kefg̃ir > kevgir = kevgir;
frs. p̃irūze > *arp.* f̃irūze > firuze = firuze;
rum. pondiki > *dial.* funduq > fındıq = fındık;
rum. maqedonesi > *dial.* maġødanosø > mayøda-
 nozø = maydanoz;
rum. masq̃hali > mazġøalø = mazgal;
rum. øsq̃ara > ızġara = ızgara;
rum. maraġġus / > *itl.* maranġone > maranġoz
 = marangoz;
itl. sbandito > ızbandut = ızbandut.

02. Dogal gelişme sonucu bir vokalin diğer bir vokale dönüşmesi (geniş > dar, yuvarlak > düz, vbg.):

etç. **er-** > **ir-** > **iø-** > **+øø-** (ek fiil);
etç. **ed+gü** > **éyöü** > **iyöi** = iyi;
etç. **ber-** > **vér-** > *dial.* **vir-** = ver-;
etç. **ben** ~ **men** > *dial.* **bin** ~ **min** = ben;
etç. **taş** > **dış** = dış;
arp. muhammet > *dial.* mehemet > mehmet >
 memet = Mehmet;
arp. muhabbet > *dial.* mahabbet > *dial.*
 mehebbet = muhabbet;
rum. erġates > ırġatøø = ırġat;
frs. cevān > civan = civan;
frs. ebr̃işum > ibrişim = ibrişim;
itl. phanella (*oku.* fanella) > fanilla >
 faniøla = fanila;

*gel-ecek+ben > gel-eceğ+im > *akon.*
gel-iceø+øm > *akon.* gel-øceø+øm =
geleceğim .

03. Doğal gelişme sonucu bir konsonun düşmesi (damaklı > ø ,
akıcı > ø , vbg.):

etç. yumur+u-t-ğa > yumur+ø-t-øa = yumurta;
etç. tar+ı-ğ+lağ > tarı-ø+laø > tarø-ø+laø
= tarla;
etç. tat-ığ+lığ > tat-ıø+lıø > tat-øø+lıø
= tatlı;
etç. bel-ğü+lüg > bel-øø+liø = belli;
etç. sub > suw > suø = su;
etç. ısı-ğ+ça+oq > øsı-ø+ça+øq = sıcak;
frs. hasta + hane > hastaøane > hastaøøne
= hastane;
etç. tavişğan > tavişøan = tavşan;
etç. ol-tur- > øø-tur- = otur-;
etç. kel-tür- > geø-tir- = getir-;
etç. bir il-e > *etç.* birøle > biøøle = bile;
etç. bol- > *dial.* wol- > øol- = ol-;
etç. yinçü > øinci = inci;
etç. yilik > øilik = ilik;
etç. yin-tür-ü+u-ma-z + men > øin-dir-e+ø-
me-ø + møø = indiremem;
etç. yut- > *dial.* øut- = yut-;
etç. wur- > *dial.* øur- = vur-;
etç. yılan > *dial.* øilan = yılan;
etç. yıraq > øıraq = irak;
itl. volta > wolta > øolta = olta;
frs. øābrīz > hawøuz = havuz;
arp. muhammet > *dial.* mehemmet > mehmet >
meømet = Mehmet;
erm. tekawor ... > tekfūr dağı > tekøirdağø
= Tekirdag
etç. er- > ir- > iø- > +øø- (ek fiil);
etç. eb+ke > ev+ge > ev+øe = eve;

etç. qapıġ+qa > qapıġ+ġa > qapıø+øa >
qapıø+ya = kapiya;
krş. qapı+sı / ev+øi = evi; qapı+nıñ /
ev+øiñ = evin;
*gör-ecek+biz > *gör-üceø+wüz > *akon.*
gör-üceø+øöz > *akon.* gör-øceø+øöz =
görecegiz .

04. Dogal gelişme sonucu bir vokalin düşmesi (orta hece vokali > ø, vbg.) (*krş.* 07. Vokal düşmesi; 11. Hece yutumu) :

etç. tar+ı-ġ+laġ > tarı-ø+laø > tarø-ø+laø
= tarla;
etç. tir-ig+lik > dir-iø+lik > dir-øø+lik
= dirlik;
etç. qayın_ana+sı > qayøn_ana+øø = kaynana;
etç. toqqus_on > doqøus_on > doqøø_s_on >
doqøø_s_an = doksan;
etç. bir il-e > *etç.* birøle > biøøle = bile;
etç. tat-ıġ+lıġ > tat-ıø+lıø > tat-øø+lıø
= tatlı;
etç. kerek+i- > gerek+ø- = gerek+;-
etç. tavişġan > tavøşøan = tavşan;
etç. yat-ası > yat-ısı > yat-ø_sı = yatsı;
frn. télégraphe (*oku.* telegraf) > teløgraf
= telgraf;
arp. sahife > sayife > sayøfa = sayfa;
arp. muhammet > meøømøet = memet;
arp. aqīde > aġøda = agda;
arp. lahim ül cin > lahøm ul cun > lahøm
aø cun = lahmacun;
arp. ta^cbiye > tabiye > tabøya = tabya;
arp. ^caøişe > øayişe > øayøşe = Ayşe;
frs. ayīne > ayøna = ayna;
frs. pareçe > parøça = parça;
frs. kedhüdā > *keyhüya > kaøhøya = kahya;

lat. tegula > tuğøla = tugla;
itl. capitan (*oku.* qapitan) > qapøtan = kaptan;
etç. er- > ir- > iø- > +øø- (ek fiil);
krş. şura+dan > şuri+dan (?) > şurø+dan = şurdan;
krş. sapa+sağlam > sapø+sağlam = sapsağlam;
krş. burun+u+m > burøn+u+m = burnum;
 gel-ecek > *akon.* gel-icek > *akon.* gel-øcek = gelecek.

05. İki vokalin karşılaşmasını önlemek için aralarında -akıcı- bir konsonun türemesi (ø > y / w / h):

arp. fa^oide > faøide > fayide > fayøda = fayda;
arp. ^aøişe > øayişe > øayøşe = Ayşe;
itl. famiglia (*oku.* famigliøa) > famiøliya > famiøløya = ailya;
frn. toilette (*oku.* tuøalet) > tuwalet = tuvalet;
arp. ma^cüne > maøune > mawuna > mavøna = mavna;
arp. sa^cat > saøat > *dial.* sahat = saat;
etç. ked-im+lig+ke > giy-im+liø+øe > giy-im+liø+ye = giyimliye;
krş. yazmalı ø iø-d+i > yazmalı y iø-d+i > yazmalı y øø-d+i = yazmalıydı.

06. Karşılaşan iki konsondan birinin düşmesi (1.konson + 2.konson > ø + 2.konson / > 1.konson + ø):

etç. ekki > ikki > iøki = iki;
etç. toqquz > doøquz = dokuz;
etç. ottuz > oøtuz = otuz;
etç. küvrük > köørük = körük;
etç. arqa- > arğa- arøa- = ara-;

etç. arslan > aøslan = aslan;
etç. art-tür- > arø-tür- = artır-;
dial. anna > aøna = ana;
arp. amma > aøma = ama;
arp. kerre > keøre = kere;
arp. sarrac > saøraç = saraç;
arp. qassab > qaøsap = kasap;
arp. kebbān > qaøpan = kapan;
arp. saqqa > saøqa = saka;
arp. edebiiyyat > edebiøyat = edebiyat;
arp. mürüwwet > *dial.* mürøøvet = mürüvvet;
frs. nevbet > nöøbet = nöbet;
arp. mathere > matøara = matara;
frs. kedhüdā > *keyhüya > kaøhøya = kahya;
arp. hiss > hisø = his;
arp. zann > zanø = zan;
arp. faḫḫ > faqø = fak, tuzak;
itl. fattura (*oku.* fattura) > faøtura = fatura;
arp. misk > misø = misk;
frs. çift > *dial.* çifø = çift;
etç. ul+luğ > uø+luø = ulu;
etç. kel-tür- > geø-tür- = getir-;
etç. két-tür- > göø-tür- = götür-;
etç. al-ğan > *dial.* al-yan > al-øan = alan;
adğır+nıñ > ayğır+øıñ = aygırın;
dial. git-yer > gid-øer = gider
büyü-k+cek > büyü-ø+cek = büyücek .

07. Karşılaşan iki vokalden birinin düşmesi (1.vokal + 2.vokal > 1.vokal + ø / > ø + 2.vokal; *bk.ayr.* 11. Hece yutumu) :

frs. hasta_hane > hasta_øane > hasta_øøne
= hastane;
arp. mu^çamele > *dial.* maøamele > *dial.* maøømele
= muamele;

arp. mu^caraza > *dial.* maøaraza > maøøaraza = maraza/muaraza;
arp. va^cit > vaøat > *dial.* vaøøt = vaat;
arp.-frs. sadr^ı a^czam > sadrøāzam = sadrazam;
etç. yağuq+lığ+ı+m > yawuq+luø+ø+m = yavuklum;
etç. yadağ+ın > yayaø+øn = yayan;
etç. ağa_bula > aøø_bøla = abla;
etç. qarın+da_eş > qarın+da_øş = karındaş, kardeş;
etç. ağa_beg > ağa_bey > aøø_biø = abi;
etç. bér-e+u-ma-z > vér-e+ø-me-z = veremez;
etç. udu-yu+u-ma-z + er-ser > uyu-ya+ø-ma-z + øø-saø = uyuyamazsa;
etç. kör-ü+se-yür +ø+ men > gör-eø+si-øør +i+ møø = göresirim;
etç. tayı_eze+si > teyø_øze+øø = teyze;
cuma_ertesi > cuma_ørtesi = cumartesi;
ne_ol- > nø_ol- = n'ol-;
ne_asıl > nø_asıl = nasıl;
ne_için > nø_için = niçin;
sütlü_aş > sütlø_aş = sütlaç;
ev mi_ev > ev mø_ev = ev mev .

08. Karşılaşan iki konson özellikle çift doruklu bir hece oluşturuyorsa, bunların arasında bir vokal türemesi – bu vokal, son hecede türemişse, çok kez, kelime vokalle başlayan bir ögeye ulandığında düşer – (konson + ø + konson > konson + vokal + konson) :

arp. sabør > sabır = sabır;
arp. emør > emir = emir;
frs. şahør > şehir = şehir;
frs. zahør > zehir = zehir;
frs. toğøm > tohum = tohum;
arp. hükøm > hüküm = hüküm;
arp. lutøf > lutuf = lütuf;
arp. waqøf > vaqıf = vakıf;

arp. wasøf > vasıf = vasıf;
arp. naqøl > naqıl = nakıl;
arp. ʿaqøl > aqıl = akıl;
arp. tabøl > tabıl > dawul = davul;
arp. qayød > qayıt = kayıt;
arp. rabøt > rabıt = rapt;
arp. ʿuzøw > uzuw = uzuv;
frn. filme (*oku.* filøm) > filim = film;
frn. terme (*oku.* terøm) > terim = terim;
frn. luxe (*oku.* lükøs) > lüküs = lüks;
frn. sport (*oku.* sèpor) > sipor = spor;
frn. stage (*oku.* sètaj) > sıtaj = staj;
ing. speaker (*oku.* sèpīqır) > sipiker = spiker;
ing. schlepp (*oku.* şølep) > şilep = şilep;
ing. shrapnel (*oku.* şørapnel) > şarapnel = şarapnel;
frn. Franc (*oku.* førank) > firenk = Firenk;
itl. tromba (*oku.* tøromba) > tulumba = tulumba .

09. Akıcı -bazan katı-sızıcı- konsonla başlayan kelimelerin başında bir vokal türemesi (ø + konson > vokal + konson) :

arp. ørub^c > urup = urup;
arp. ørüm > *dial.* urum = rum;
frs. ørişte > erişte = erişte;
frs. ørüsþī > orospu = orospu;
frs. ørūze > oruçø = oruç;
itl. øroba > uruba > urøba = urba;
rus. ørus > *dial.* urus = rus;
rum. ølemoni > *dial.* ilimonø = limon;
frs. ønar > *dial.* inar = nar;
frn. øslave (*oku.* øslav) > islav = Slav;
frn. øslovaque (*oku.* øslovaq) > islovaq = Slovak;
frn. øsqueuelette (*oku.* øsqölet) > iskelet = iskelet;

frn. station (*oku.* østasyon) > **istasyon** = istasyon;
ing. scooner (*oku.* øsqunır) > **ısquna** = ıskuna;
ing. screw (*oku.* øsqrũ) > **usqur** = uskur;
itl. øsbandito > **ızbandut** = izbandut;
itl. øscala (*oku.* øsqala) > **iskele** = iskele;
itl. øscarpino > **ısqarpin** = iskarpin;
itl. øsconto > **ısqonto** = iskonto;
itl. øsprito > **ıspirto** = ispirto;
itl. østampa > **ıstampa** = ıstampa;
rum. øscutari > **üsküdar** = Üsküdar;
rum. øskombros ~ øskumbri > **usqumru** = uskumru;
rum. østauros > **ıstavroz** = ıstavroz;
rum. østuppa ~ østuppi > **üstüpi** = üstüpi;
rum. øzmirna > **izmir** = İzmir;
rum. øphlamuri > **ıhlamurø** = ıhlamur;
rum. øgripos > **ığrıpøø** = ıgrip .

10. Uzun vokallerin normalleşmesi (uzun vokal > normal vokal) :

frs. āyīne > **ayøna** = ayna;
frs. būsitan > **bosøtan** = bostan;
frs. cāmeşūy > **çamaşır** = çamaşır;
frs. teneşūy > **teneşir** = teneşir;
frs. üstüre > **ustura** = ustura;
frs. kārgāh > **gergef** = gergef;
arp. fātima > **fatøma** = Fatma;
arp. sehūr > **sahur** = sahur;
arp. sābūn > **sabun** = sabun .

11. Hece yutumu; özellikle benzer hecelerden birinin yok olması (*krş.* 07. Vokal düşmesi) :

süt_nine / süt_anne > *dial.* süt_øøne = sütnine;
 pazar_ertesi > pazar_øøtesi = pazartesi;

ŧimdi+den > *dial.* ŧimøø+den = ŧimden / ŧimdiden .
frs. çehār ŧenbih > çøøarŧamba = çarŧamba;
arp.-frs. qāʾimi maqām > qayømimaqam > qayøømaqam = kaymakam;
arp.-frs. bezzāzistan > beøzazistan > beøzeøøstan > beødeøøsten = bedesten;
frs. çāderi ŧeb > *çayiri ŧeb > çaoørø ŧeb > çaoørø ŧab > çaoørø ŧap > çaoørø ŧaf = çarŧaf;
grk. phasiolos ... > *lat.* faseolus **vulgare** > fasøuløø øøøøøøye = fasulye;
frn. franc-maçon (*oku.* førañmason ~ fırañmason) > farøømason = farmason;
etç. qarın+da eŧ > qarın+da øŧ > qarøø+dø eŧ = karındaŧ, kardeŧ;
etç. bilek yüzük+ü > bileøøøzük+ø > bileøøøzik+ø = bilezik;
etç. yorınçqa > yoøøncøa = yonca;
etç. bediz+e-t- > beyiz+e-t- > beøøz+e-t- = bezet-;
etç. ne_er-ser_ne > neøø-søø_ne = nesne;
etç. kel-i+yorı-r > gel-i+yorøø = geliyor;
etç. başla-yı+yorı-r > başlı-øø+yorøø = başlıyor;
etç. edgü+tur-ur > iyi+dir-øø = iyidir;
rum. ekkølesia > øøkilisøe = kilise;
dial. söyle-yir > söyle-øør = söyler .
 pek_yyi > pek_iøø = peki;
krŧ. baba+sı+ø / baba+øø+m = babam;
krŧ. ev+øi+ø / ev+øi+m = evim;
 *de-yecek+ben > di-yeceğ+øim > *akon.* di-yeceø+øøm > *akon.* di-yøceø+øøm = diyeceğim .

12. Göçüşme. Karşılaşma durumunda, özellikle, açıklıkça büyük olan ses, açıklıkça küçük olan sestən önce gelme eğilimi gösterir :

yap**pra**q > *dial.* yar**pa**q = yaprak;
top**pra**q > *dial.* tor**pa**q = toprak;
kö**pr**ü > *dial.* kö**rp**ü = köprü;
yük**se**k > *dial.* yüs**g**ek = yüksek;
ek**ş**i > *dial.* eş**g**i = ekşi;
arp. mem**le**ket > *dial.* mel**l**eket = memleket;
frs. em**r**üd > arm**u**t = armut;
etç. kö**z**+e-**t**-il-ser > *kö**t**+e-**z**-il-ser >
krh. kü**d**+e-**z**-il-ser = gözetilse .

13. Kelime başında yükselen hece izlenimi vermek için konson türemesi (*bk.* 20. Dış sebeple ses türemesi) :

arp. øelbet > *dial.* helbet = elbet;
frs. øaveng > hevenk = hevenk;
frs. øābriz > havøuz = havuz;
rum. øaule > øavlu > *dial.* havlu = avlu .

14. Konsonların birbiriyle benzeşmesi :

bin**_**bir > bim**_**bir = bin bir;
ben > *dial.* men = ben;
boyun > *dial.* moyun = boyun;
frs. benefşe > menekşe = menekşe;
arp. şemsiye > *dial.* şemşiye = şemsiye;
frs. anbār > ambar = ambar;
arp. ^çanber > amber = amber;
frs. murdār > *dial.* mundar = murdar .

anlat- > *dial.* annat- = anlat-;
insan+lar > *dial.* insan+nar = insanlar;
al-ır+lar > *dial.* al-ıl+lar = alırlar .

15. Vokallerin biribiriyle benzeşmesi ve eklemeye vokallerin uyumu:

- ean.* içün > için = için;
etç. yinçü > öinci = inci;
etç. quzi > quzu = kuzu;
etç. altun > altın = altın;
etç. yalıñ_öz > *dial.* yalıñız > yalönız = yalnız;
etç. sekkis_on > seökis_on > seökös_en = seksen;
arp. aq̄ide > ağda = agda;
frs. māye > maya = maya;
frs. pāre > para = para;
frs. pāreçe > parōça = parça;
rum. qutis ~ qoitis ~ qution > qutu = kutu;
rum. anoikter > anaøhtar = anahtar;
trk.-frs. boruzen > borazan = borazan;
arp. ta^cbiye > tabiye > tabøya = tabya;
arp. ma^cüne > mavna = mavna;
frs. xumbere > qumbara = kumbara;
arp. mathere > matara = matara;
frs. can aver > canavar = canavar;
frs. cāmeşüy > çamaşır = çamaşır;
frs. teneşüy > teneşir = teneşir;
arp. mathere > matara = matara;
frs. can aver > canavar = canavar;
arp. kettān > keten = keten;
rus. izba > izbe = izbe;
frs. türşī > turşu = turşu;
frn. vateur > vapur = vapur;
ing. penalty > penaltı = penaltı;
etç. iç_qur > uçqur = uçkur;
etç. tayı_eze+si > teyø_øze+øø = teyze;
arp. sehūr > sahur = sahur;
arp. heva > hava = hava;
frs. bargīr > beygir = beygir;
arp. şemāte > şamata = şamata;

frs. **üstüre** > **ustura** = ustura;
arp. **tennūr** > **tandır** = tandır .

ean. **ol-d+ı** > **ol-d+u** = oldu;
ean. **öl-miş** > **öl-müş** = ölmüş;
ean. **devlet+lü** > **devlet+li** = devletli;
ean. **işitme-dük** > **işitme-dik** = işitmedik;
ean. **çekil-+sün** > **çekil-+sin** = çekilsin;
etç. **kel-tür-** > **geø-tir-** = getir-;
etç. **két-tür-** > **göø-tür-** = götür-;
etç. **taş+ğaru** > **dış+øarı** = dışarı .

16. Konsonların vokalleri kendilerine benzeştirmesi :

etç. **qabıq** > **qabuq** = kabuk;
etç. **çıbıq** > **çubuq** = çubuk;
arp. **hamir** > **hamur** = hamur;
arp. **tabøl** > **tabıl** > **dawul** = davul;
frs. **hevīc** > **hawuç** = havuç;
arp. **maslaq** > **musluq** = musluk;
arp. **terceme** > **tercüme** = tercüme;
etç. **şışman** > **şişman** = şişman;
etç. **çıban** > *dial.* **çıban** = çıban;
ean. **qarındaş** > **qardaş** > **qardeş** (?) = kardeş;
etç. **inan-** > **inan-** = inan-;
etç. **qanı** > **hani** = hani;
etç. **al_mıla** > **al_møøa** > **el_møøa** = elma;
etç. **ała** > **eła** = ela;
etç. **bedük** > **böyük**; **böyük** > **büyük** = büyük;
başla-+yor > *akon.* **başlı-+yor** = başlıyor;
ele-yerek > *akon.* **eli-yerek** = eleyerek;
araba+ya > *akon.* **arabı+ya** = arabaya;
de-yip > *akon.* **di-yip** = diyip;
başla-yacaq > *akon.* **başlı-yacaq** > *akon.* **başlı-yøcaq** = başlayacak;
etç. **bıç-ıq** > **buçuq** = buçuk;
arp. **tawba** > **töwbe** = tövbe;

arp. mewlid > *dial.* mewlüt = mevlit;
dolayısı+y~~l~~a > dolayısı+y~~l~~e = dolayısıyla;
hav+l~~ı~~ > haw+lu = havlu;
frn. norma~~l~~+ı > norma~~l~~+i = normal;
frn. petro~~l~~+dan > petro~~l~~+den = petrolden .

17. Vokallerin konsonları kendilerine benzeştirmesi :

etç. kökürçkün > güwercöin = güvercin;
etç. ögey > üvey = üvey;
etç. söğ- > söw- = söv-;
etç. qoğa > qowa = kova;
etç. soğan > *dial.* sowan = soğan;
etç. yağuq+lığ > yawuq+luø = yavuklu;
etç. köñlek > gömlek = gömlek;
etç. qonşu > qomşu = komşu;
etç. toñuz > domuz = domuz;
etç. uçuz > ucuz = ucuz;
etç. oçaq > ocaq = ocak;
etç. süt+ü > *dial.* sūd+ü = sütü;
rum. kalamos > qaøemiş = kamış;
arp.-trk. layıq+ı > layığ+ı = layığı;
dalğıç+ı > dalğıc+ı = dalğıcı;
gelecek+i > gelecey+i = geleceği;
kitap_evi > kitab_evi = kitabevi .

18. Kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından sıra değiştirme :

etç. isi-g > isi-ø > ısı-ø = ısı;
etç. idi+siz > ısı+sız > ıø+sız = ıssız;
etç. bıç-ek > bıç-aq = bıçak;
etç. teñri > tağrı = tanrı;
arp. tilsim > tılsım = tılsım;
frs. türşı > turşu = turşu;
frs. hevic > hawuç = havuç;
etç. yori- > yörü- / yürü- = yürü-;

arp. **zawca** > **zевce** = zevce;
arp. **talaf** > **telef** = telef;
lat. **catus** (*oku.* **katus**) > **kedi** = kedi;
etç. **büt-ür-** > **bit-ir-** = bitir-;
etç. **böz** > **béz** = bez.

19. Konson dağılması ([ç =] t{ş > ş; [c =] d{j > j; n{y > y / n; [ñ =] n{g > g / n) :

iç+ten > *dial.* **iş+ten** = içten;
geç-t+i > *dial.* **geş-d+i** = geçti;
arp. **vicdan** > *dial.* **vişdan** = vicdan;
ktç. **anyığ** > *uyg.* **ayığ** / *uyg.* **anığ** = kötü.

20. Dış sebeplerle ses değişme, düşme ve türemeleri :

etç. **kiçik** > **küçük** = küçük ⚡ **büyük** = büyük;
frs. **penc şenbih** > **perşembe** = perşembe
⚡ **çarşamba** = çarşamba;
etç. **toqqus_on** > **doqøøsan** = doksan
⚡ **sekkis_on** > **sekøøsen** = seksen;
arp. **dār_us_sinā'a** > **ter_øøsanøe** = tersane
⚡ **dershane** = dersane , **pastahane** = pastane ,
vbg.;
arp. **habb_ül_leziz** > **øabd_ül_leziz** = abdülleziz
⚡ **abd_ül_çaziz** = Abdülaziz;
lat. **hortensia** (*oku.* **ortansia**) > **ortancøa** =
ortanca (çiçek) ⚡ **øorta+øø+n+ca** <
orta+sı+n+ca = ortanca , ortadaki;
trk.-itl. **atlı_carozza** (*oku.* **atlı_qarøçça**) = atlı
araba > **atlı_qarınca** = atlı karınca ⚡ **qarınca**
= karınca;
rum. **anatole** > **anadolu** = Anadolu ⚡ **ana dol-u**
= ana dolu;
arp. **attār** > **aqtar** = aktar ⚡ **aqtar-** = aktar-(?) .

etç. qara > qare = kara ⌘ çare = çare , pare = pare , vbg.;

etç. yara > yare ⌘ çare = çare , pare = pare , vbg.;

dial. anna > anne ⌘ çare = çare , pare = pare , vbg. .

etç. **is**₁-ø+ca+oq > **os**₁-ø+ca+øq = sıcak <= (?);

etç. **is**₁-t-ma > **os**₁-t-ma = sıtma <= (?);

etç. **iç** edik > **oç** edik = çedik <= (?);

etç. **umut**+lu > **omut**+lu = mutlu <= (?).

arp. **kitab** > **kitap** = kitap <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

arp. **harb** > **harp** = harp <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

frn. **garderobe.** > **gardrop** = gardrop <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

arp. **sened** > **senet** = senet <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

arp. **ahmad** > **ahmet** = Ahmet <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

ing. **slide** > **slayt** = slayt <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

ing. **standard** > **standart** = standart <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

arp. **ilac** > **ilaç** = ilaç <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

ing. **bridge** > **briç** = briç <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

frs. **rang** > **renk** = renk <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi.;

frs. çāderi **şeb** > çəøøø **şeb** > çəøøø **şab** > çəøøø **şap** > çəøøø **şaf** = çarşaf <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi. .

rum. **phurnos** > *osm.* **furun** > **fırın** = fırın <= (?);

rum. **pondiki** > *dial.* **funduq** > **fındıq** = fındık <= (?);

frs. **piste** > *arp.* **fustuq** > **fıstıq** = fıstık <= (?);
arp. **fursat** > **fırsat** = fırsat <= (?);
arp. **fulān** > **falan** ~ **filan** = falan ~ filan <= (?);
itl. **fortuna** > **fırtına** = fırtına <= (?);
itl. **forchetta** (*oku.* **forketta**) > **firkete** =
firkete <= (?).

itl. **gancio** > **qanca** = kanca <= (?);
frs. **gūgird** > **kükürt** = kükürt <= (?);
frn. **bottine** > **potin** = potin <= (?);
arp. **gırbal** > **qalbur** = kalbur <= (?).

frs. **kefçe** > **kepçe** = kepçe <= Eski Türkmençe gibi
fonetiginde /f/ bulundurmuyan (**fikir** ≙ **pikir**,
forma ≙ **porma**, **tapawut** ≙ **tefavüt**) bir
lehçeden alınmış olabilir (?);

itl. **focaccia** (*oku.* **foqaççia**) > **poğaççøa** =
pogaça <= (?);
arp. **kebbān** > **qaøpan** = kapan <= (?).

frs. **dest_gāh** > **tezø_gah** = tezgāh <= (?);
arp. **dār_us_sinā'a** > **ter_ø_s_øanøe** = tersane <=
(?);

frs. **şumbere** > **qumbara** = kumbara <= (?);
arp. **şaffaf** > **qaøvaf** = kavaf <= (?);

frs. **benefşe** > **menekşe** = menekşe <= (?);

etç. **tepme** > **tekme** = tekme <= (?);

arp. **tennūr** > **tandır** = tandır <= (?);

arp. **sıhrøıc** > **saørnıç** = sarnıç <= (?);

frs. **kārgāh** > **gergef** = gergef <= (?).

frs. **serv** > **servi** > **selvi** = servi ~ selvi <= (?);

arp. **kelbeteyn** > **kerpeteøn** = kerpeten <= (?).

etç. **aşçı** > **ahçı** = aşçı <= (?).

frs. **nerdüban** > **merdiven** = merdiven <= (?).

frs. cāmeşūy > çamaşır = çamaşır <= (?);
frs. teneşūy > teneşir = teneşir <= (?);
arp.-frs. bezzāzistan > beøzazistan >
beøzeøøstan > beødeøøsten = bedesten <=
(?).

derşür- > devşir- = devşir- <= (?);
sütlü_aş > sütleç = sütleç <= (?);
saqla-n-maç > saqla-n-baç = saklanbaç <=
(?).

qınnab > qırnap = kırnap <= (?);
iç+eri+rek > iç+erø+lek = içerlek <= (?);
fırsaøt > fırsant = fırsat <= (?).

arp. mewlā > molla = molla <= yazım etkisi (?);
isp. cigaro (*oku.* sigaro) > cigara = sigara <=
yazım etkisi (?).

rum. makedonesi > mayodanozø = maydanoz <= (?);
rum. paksimadi > peksimetø = peksimet <= (?);
rum. kleidi > kilitø = kilit <= (?);
rum. pontiki > funduqø > fındıqø = fındık <= (?).

trk.-frs. boruzen > borazan = borazan <= (?);
lat. tegula > tuğla = tuğla <= (?).
frn. épaulette > apolet = apolet <= (?).

etç. tayı_eze+si > teyø_øze+øø = teyze <= (?);
top qapı+sı > top qapı+øø = Topkapı <=
(?);
orta+sı+n+ca > orta+øø+n+ca = ortanca <=
(?).

21. Aşağıdaki örneklerdeki ekler ses değişimleriyle ilgili özel gelişmelerini başka dil ve lehçeler içerisinde geçirmiş, ancak özleştirme akımı sırasında bu dil ve lehçelerden oldukları

gibi alınarak Türkiye Türkçesinin genel kurallarına uydurulmuşlardır:

danış-tay = danıştay <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
kurul-tay = kurultay <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
yargı+tay = yargıtay <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
sına-v = sınav <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
dene-y = deney <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
duygu+sal = duygusal <= Öz Türkçe modası (?);
gör-+sel = görsel <= Öz Türkçe modası (?);
yer+el = yerel <= Öz Türkçe modası (?).